

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 377:376:37.091.3:004.9

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.351455>

Тарас Паска, доктор філософії,
асистент кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4579-388X>

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано роль цифрової компетентності як ключового чинника забезпечення інклюзивного освітнього середовища закладів професійної освіти. Визначено сутність цифрової компетентності та її педагогічний потенціал у забезпеченні доступності й персоналізації навчання. Проаналізовано бар'єри формування цифрової компетентності та окреслено напрями підвищення її ефективності. Практичні аспекти інтеграції цифрових і інклюзивних підходів розглянуто на прикладі діяльності Вищого професійного училища № 7 м. Калуш Івано-Франківської області. Доведено, що цифрова компетентність виступає системоутворювальним педагогічним механізмом реалізації інклюзії у професійній освіті.

Ключові слова: цифрова компетентність; інклюзивне освітнє середовище; професійна освіта; цифрові технології; безбар'єрність; інклюзія; цифрова освіта; педагогічні інновації; сучасні освітні технології; інтерактивне навчання.

Лім. 15.

Taras Paska, Doctor of Philosophy,
Assistant of the Bohdan Stuparyk Pedagogy and
Educational Management Department,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4579-388X>

THE ROLE OF DIGITAL COMPETENCE IN ENSURING AN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

The article substantiates the role of digital competence as a system-forming factor in ensuring an inclusive educational environment in vocational education institutions in the context of digitalization and social transformations. The importance of digital competence as a pedagogical resource that ensures the accessibility, adaptability, and personalization of the educational process for learners with different educational needs is highlighted. Scientific approaches to defining the essence of digital competence and an inclusive educational environment are analyzed, and their content is clarified in the context of vocational education. It has been determined that digital competence is an integrative characteristic of the personality of a teacher and a learner, combining knowledge, skills, abilities, value orientations, and motivational attitudes towards the effective, safe, and responsible use of digital technologies.

The article reveals the peculiarities of developing digital competence as a tool for an inclusive educational environment, which involves the use of adaptive educational platforms, assistive technologies, digital simulators, multimedia resources, and universal design principles in education. The main problems and barriers are outlined, including unequal access to digital resources, insufficient digital training of teachers, a shortage of adapted educational content, and a lack of systematic methodological recommendations.

Ways to improve the effectiveness of digital competence development in an inclusive environment are proposed, including updating the content of educational programs, developing digital infrastructure, implementing teacher training programs, and creating inclusive digital content. The practical significance of the study is illustrated by the example of Higher Vocational School No. 7 in Kalush, Ivano-Frankivsk region, where the creation of a media library, participation in STEAM projects, integration with the business environment, and modernization of training and practical centers contribute to the formation of digital competence and the development of an inclusive educational space.

Keywords: digital competence; inclusive educational environment; vocational education; digital technologies; accessibility; inclusion; digital education; pedagogical innovations; modern educational technologies; interactive learning.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку системи професійної освіти в Україні характеризується глибокими трансформаційними процесами, зумовленими цифровізацією суспільства, євроінтеграційними прагненнями держави, а також викликами, пов'язаними

з воєнним станом, міграційними процесами та зростанням кількості осіб з особливими освітніми потребами. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема створення інклюзивного освітнього середовища, яке забезпечує рівний доступ до якісної професійної освіти для всіх здобувачів,

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

незалежно від їхніх фізичних, когнітивних, соціальних чи культурних особливостей. Інклюзивність освітнього простору передбачає не лише адаптацію матеріально-технічної бази та освітніх програм, але й готовність педагогічних працівників ефективно використовувати цифрові технології для персоналізації навчання, комунікації та підтримки здобувачів освіти. У цьому контексті цифрова компетентність педагогів і здобувачів освіти постає як ключовий чинник забезпечення доступності, гнучкості та ефективності освітнього процесу.

Разом із тим практика функціонування закладів професійної освіти засвідчує наявність низки суперечностей між потребою впровадження інклюзивних підходів та недостатнім рівнем сформованості цифрової компетентності учасників освітнього процесу, обмеженістю цифрових ресурсів, нерозвиненістю методичного забезпечення використання цифрових інструментів для підтримки інклюзії. Часто цифрові технології застосовуються фрагментарно, без системного педагогічного проектування та орієнтації на потреби різних категорій здобувачів освіти, що знижує їх потенціал як засобу інклюзивної трансформації освітнього середовища. Це зумовлює необхідність наукового осмислення ролі цифрової компетентності у формуванні інклюзивного освітнього середовища закладів професійної освіти, визначення її структурних компонентів, педагогічних умов розвитку та механізмів інтеграції цифрових технологій у практику інклюзивного навчання.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблема цифрової компетентності як ключової умови модернізації освіти та формування цифрового освітнього середовища широко висвітлена у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Теоретико-методологічні засади цифрової трансформації освіти, розвитку цифрових освітніх середовищ, підготовки педагогів до використання цифрових технологій та формування безпечного цифрового простору розглядають В. Биков, Т. Близнюк, О. Будник, С. Борисюк, Л. Гаврілова, І. Гончарова, Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Жалдак, М. Кадемія, Т. Качак, Т. Койчева, М. Лещенко, С. Литвинова, О. Мирошниченко, Н. Морзе, О. Овчарук, О. Пінчук, М. Пригодій, О. Соколюк, О. Спирін, Я. Топольник, С. Толочко, Т. Цегельник, О. Цюняк, М. Шишкіна та ін. Окремі аспекти структури й компонентів цифрової компетентності, її ролі в професійній підготовці та освітньому процесі розкрито у працях С. Алексєєвої, В. Басараба, В. Іванової, В. Овдійчук, Т. Павлиш, М. Рогів, О. Терещенко, І. Федосової, О. Федотової, М. Швардак, І. Шевченко та ін., які наголошують на інтегративному характері цифрової компетентності та її значенні для забезпечення доступності, гнучкості та персоналізації навчання.

Значний масив наукових досліджень присвячено проблемі соціальної інклюзії, інклюзивної освіти та створення інклюзивного освітнього середовища. Теоретичні та прикладні аспекти соціальної інклюзії, рівного доступу до освітніх ресурсів, подолання соціального виключення та дискримінації висвітлюють М. Бойченко, Г. Давиденко, Н. Єсіна, Л. Кожура, Ю. Найда, М. Нестерова, О. Оржель, Т. Перегудова, О. Петроє, Л. Потапюк, Г. Слозанська, О. Стрельникова, Л. Ткаченко, С. Цимбалюк, Н. Шофолова та ін. Питання інклюзивного освітнього середовища у професійній освіті розкривають В. Козуля, І. Малишевська, О. Пищик, які підкреслюють необхідність інтеграції педагогічних, соціальних та технологічних компонентів інклюзії. Разом із тим аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема інтеграції цифрової та інклюзивної складових у межах єдиного педагогічного механізму залишається недостатньо розробленою, особливо в контексті професійної освіти.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізі ролі цифрової компетентності як ключового чинника забезпечення інклюзивного освітнього середовища закладів професійної освіти, визначенні її сутності, структури та педагогічного потенціалу в контексті цифровізації та інклюзивного розвитку освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сучасного суспільства в умовах цифровізації та утвердження інклюзивних цінностей зумовлює необхідність переосмислення ролі освіти як ключового інституту соціальної інтеграції, професійної підготовки та формування конкурентоспроможної особистості. Перехід людства до нової світоглядної парадигми, в основі якої лежать ідеї рівності, доступності та недискримінації, закріплені у статутних документах Організації Об'єднаних Націй та Всесвітній декларації про права людини, актуалізує питання створення таких освітніх умов, за яких кожна людина, незалежно від її індивідуальних особливостей, соціального статусу чи стану здоров'я, матиме можливість повноцінно реалізувати свій потенціал. У цьому контексті особливого значення набуває система професійної освіти, оскільки саме вона забезпечує підготовку фахівців, здатних ефективно функціонувати в умовах сучасного ринку праці та цифрової економіки. Формування інклюзивного освітнього середовища в закладах професійної освіти потребує не лише нормативно-правового забезпечення, а й наявності ефективних інструментів його практичної реалізації, серед яких провідне місце посідає цифрова компетентність усіх учасників освітнього процесу. Вона стає своєрідним посередником між технологічними можливостями сучасного світу та реальними освітніми потребами здобувачів освіти, зокрема тих, які належать до вразливих соціальних

груп або мають особливі освітні потреби.

Важливим підґрунтям для розуміння сутності безбар'єрності в освітньому просторі є "Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року", схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366. У цьому документі метою визначено "створення безперешкодного середовища для всіх суспільних груп, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної, громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики" [9]. Реалізація зазначених положень у сфері професійної освіти передбачає активне впровадження цифрових технологій, розвиток цифрових компетентностей педагогічних працівників і здобувачів освіти, а також створення доступних цифрових освітніх ресурсів і сервісів для осіб з різними освітніми потребами.

Проблематика цифровізації закладів професійної освіти широко представлена у працях сучасних науковців. Так, Т. Павлиш, В. Басараб, О. Терещенко та М. Рогів акцентують увагу на тому, що "цифровізація сприяє забезпеченню більш доступної і гнучкої освіти, навчанню у будь-який час та з будь-якого місця, збільшенню інтерактивності і залученості студентів до навчання, а також ефективнішому застосуванню ресурсів закладу" [11, 107]. Така позиція підтверджує, що цифрові технології можуть виступати потужним інструментом забезпечення інклюзії в освітньому середовищі, оскільки вони розширюють можливості доступу до освітніх ресурсів, забезпечують персоналізацію освітнього процесу та сприяють формуванню індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти.

Насамперед доцільно зосередити увагу на сутності поняття "цифрова компетентність" як базової категорії дослідження. Відповідно до Концепції розвитку цифрових компетентностей, схваленої Кабінетом Міністрів України 3 березня 2021 року, цифрова компетентність визначається як "динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій" [6]. Такий підхід дозволяє розглядати цифрову компетентність як багатовимірну характеристику особистості, що охоплює не лише технічні навички, але й когнітивні, мотиваційні та соціальні аспекти діяльності в цифровому середовищі.

Науковці І. Шевченко, І. Федосова, О. Федотова наголошують, що цифрова компетентність перед-

бачає "інтеграцію таких компонентів, як інформаційна грамотність, комунікаційна взаємодія в цифровому середовищі, створення цифрового контенту, безпека та відповідальна поведінка в цифровому просторі, а також подолання технічних і змістових проблем у процесі навчання" [15, 6]. Такий комплексний підхід до структурування цифрової компетентності дозволяє визначити її як ключову передумову ефективної участі суб'єктів освітнього процесу в цифровізованому інклюзивному середовищі.

У цьому контексті слушною є позиція М. Швардак та В. Іванової, які підкреслюють, що формування цифрової компетентності у майбутніх фахівців є процесом, який передбачає "не лише засвоєння знань і навичок у сфері цифрових технологій, але й розвиток цифрового мислення, а також інтеграцію цифрових практик у навчальну та майбутню професійну діяльність" [14, 1057]. У контексті професійної освіти це означає необхідність цілеспрямованого педагогічного проектування освітнього процесу з урахуванням цифрових технологій як засобу професійної підготовки та інклюзивної підтримки здобувачів освіти.

Суттєвим доповненням до розуміння цифрової компетентності є підхід, запропонований В. Овдійчук, яка визначає її як "здатність впевнено і відповідально використовувати на практиці цифрові технології для розв'язання різних задач, які виникають у професійній та повсякденній діяльності" [10, 68]. У цьому визначенні акцент робиться на практичному та етичному вимірах використання цифрових технологій, що є надзвичайно важливим для організації інклюзивного освітнього середовища. Впевнене та відповідальне використання цифрових ресурсів педагогами і здобувачами освіти створює умови для формування безпечного цифрового простору, у якому враховуються потреби всіх учасників освітнього процесу, запобігається дискримінації та забезпечується дотримання принципів академічної доброчесності.

Науковиця С. Алексєєва пропонує розглядати цифрову компетентність через призму трьох взаємопов'язаних компонентів: ціннісно-мотиваційного, когнітивно-діяльнісного та інформаційно-комунікаційного [1]. Ціннісно-мотиваційний компонент визначає установку особистості на ефективну інформаційну діяльність, зокрема формування потреби у здобутті та розвитку цифрової компетентності як ключової умови успішної професійної діяльності. У швидкоплинному цифровому світі мотивація до постійного самовдосконалення стає фундаментальним чинником, який забезпечує актуальність і конкурентоспроможність фахівця. У контексті інклюзивного освітнього середовища цей компонент набуває додаткового гуманістичного виміру, оскільки формує у майбутніх

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

фахівців усвідомлення соціальної значущості цифрових технологій як інструменту забезпечення рівних можливостей та подолання освітньої нерівності.

Когнітивно-діяльнісний компонент цифрової компетентності, за С. Алексеевою, охоплює сукупність дій та заходів, спрямованих на вдосконалення законодавчої бази у сфері цифрової освіти, розвиток цифрових навичок та компетентностей у суспільстві, зменшення ризиків, пов'язаних із користуванням Інтернетом, і загальне підвищення конкурентоспроможності держави. У площині професійної освіти цей компонент набуває особливого значення, адже саме він забезпечує зв'язок між теоретичними знаннями та їх практичним застосуванням у професійній діяльності. Для інклюзивного освітнього середовища це означає необхідність формування вміння використовувати цифрові інструменти для адаптації навчальних матеріалів, організації індивідуалізованого навчання та створення умов для активної участі кожного здобувача освіти в освітньому процесі.

Інформаційно-комунікаційний компонент, у свою чергу, передбачає здатність орієнтуватися у віртуальному просторі, здійснювати пошук, аналіз та передавання інформації, критично оцінювати достовірність даних, використовувати інформаційно-комунікаційні технології для створення контенту та організації спільної роботи. Це включає формування умінь застосовувати цифрові інструменти для професійної взаємодії, а також аналізувати вплив цифрових технологій на людину та суспільство. У контексті інклюзивного освітнього середовища даний компонент є особливо важливим, оскільки він забезпечує можливість створення доступних цифрових ресурсів, організації комунікації між усіма учасниками освітнього процесу та підтримки колективної навчальної діяльності незалежно від фізичних чи соціальних обмежень [1].

Значний внесок у систематизацію вимог до цифрової компетентності педагогічних працівників зробили науковці Н. Морзе, О. Базелюк, І. Воронікова, Н. Дементієвська, О. Захар, Т. Нанаєва, О. Пасічник та Л. Чернікова, які розробили “Опис цифрової компетентності педагогічного працівника” (2019) [8]. Цей документ став важливим етапом у формуванні цілісного уявлення про структуру, рівні та показники цифрової компетентності педагога, оскільки він ґрунтується на положеннях Концепції розвитку педагогічної освіти та Європейської рамки цифрових компетентностей для громадян DigComp 2.1, що передбачає вісім рівнів кваліфікації та приклади практичного використання цифрових інструментів. Для закладів професійної освіти цей опис є методологічною основою для розроблення програм підвищення кваліфікації педагогів та оцінювання рівня їх цифрової підго-

товленості в умовах цифровізації та інклюзивного розвитку освітнього середовища.

Таким чином, цифрову компетентність у межах даного дослідження ми розуміємо як інтегративну характеристику особистості педагога та здобувача професійної освіти, що поєднує систему знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій та мотиваційних установок, спрямованих на ефективне, безпечне та відповідальне використання цифрових технологій у професійній діяльності та освітньому процесі з метою забезпечення доступності, індивідуалізації та інклюзивності освітнього середовища.

Дослідниця І. Єсікова зазначає, що для ефективної побудови цифрового інклюзивного суспільства необхідне створення рівних умов отримання та використання онлайн-ресурсів, освітніх послуг та інструментів в освітньому процесі абсолютно для всіх [4]. Це положення є надзвичайно важливим для розуміння сутності цифрової інклюзії в закладах професійної освіти, оскільки воно акцентує увагу не лише на технічній доступності цифрових ресурсів, а й на рівності можливостей їх використання всіма здобувачами освіти.

Важливим для подальшого наукового аналізу є уточнення поняття “соціальна інклюзія”, оскільки саме воно становить концептуальну основу для розуміння інклюзивних процесів в освітньому середовищі. Дослідниця Г. Давиденко трактує соціальну інклюзію як “процес створення середовища, в якому всі люди можуть брати повну та рівну участь в економічному, соціальному, освітньому та культурному житті своїх громад” [3, 11]. У контексті професійної освіти соціальна інклюзія означає створення таких умов, за яких кожен здобувач освіти, незалежно від своїх індивідуальних можливостей, соціального статусу чи стану здоров'я, може повноцінно залучатися до освітнього процесу, опанувати професійні компетентності та готуватися до активної участі у професійному й суспільному житті.

Розуміння соціальної інклюзії безпосередньо пов'язане з категорією “інклюзивне освітнє середовище”, яке в сучасних наукових та нормативно-правових джерелах розглядається як ключова умова реалізації права на освіту. У Законі України “Про освіту” (2017) інклюзивне освітнє середовище визначається як “сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей” [13]. Це визначення акцентує увагу на комплексному характері інклюзивного середовища, яке охоплює не лише матеріально-технічні чи організаційні аспекти, а й педагогічні, психологічні та соціальні умови освітнього процесу. У закладах професійної освіти інклюзивне освітнє середовище має враховувати специфіку профе-

сійної підготовки, орієнтацію на практичну діяльність та необхідність формування професійних компетентностей у різноманітних за складом навчальних групах.

Дослідник В. Козуля зазначає, що інклюзивне освітнє середовище “забезпечує реалізацію права кожної особи на освіту, що відповідає її потребам і можливостям, незалежно від регіону проживання, ступеня порушення психофізичного розвитку, здатності до засвоєння ценового рівня освіти і типу освітньої організації” [5, 133]. Такий підхід дозволяє розглядати інклюзивне освітнє середовище як універсальний простір освітніх можливостей, у якому різноманітність освітніх потреб не є перешкодою, а виступає ресурсом для розвитку педагогічної практики.

Науковиця І. Малишевська зазначає, що інклюзивне освітнє середовище ґрунтується на принципах інклюзії, враховує об’єктивні та суб’єктивні чинники ефективного розвитку особистості в межах відкритої соціально-педагогічної системи, спрямоване на досягнення чіткої мети, реалізованої змістом інклюзивного навчання дітей та молоді з особливими освітніми потребами [7].

Особливої уваги заслуговує позиція О. Пищик, яка наголошує, що формування інклюзивного освітнього середовища у закладах професійної освіти є не лише вимогою законодавства, а й необхідною умовою для соціалізації, розвитку гуманності, толерантності та готовності до взаємодопомоги серед усіх учасників освітнього процесу. При цьому вона підкреслює, що “системне впровадження ІКТ у професійну освіту, з опорою на сучасні законодавчі та психолого-педагогічні підходи, є основою для створення по-справжньому доступного та інклюзивного освітнього середовища” [12].

Важливим аспектом дослідження є особливості формування цифрової компетентності як інструменту забезпечення інклюзивного освітнього середовища у закладах професійної освіти. На відміну від загальноосвітньої та вищої школи, цифрова компетентність у професійній освіті має чітко виражену практико-орієнтовану спрямованість і тісно пов’язана з майбутньою професійною діяльністю здобувачів. Вона охоплює не лише вміння користуватися цифровими ресурсами для навчання, а й здатність застосовувати цифрові технології у професійному середовищі, зокрема з урахуванням потреб осіб з особливими освітніми потребами. Це передбачає використання адаптивних освітніх платформ, асистивних технологій, цифрових симуляторів, мультимедійних інструкцій, візуальних і аудіо матеріалів, що сприяють доступності та зрозумілості навчального контенту для всіх категорій здобувачів освіти.

Разом із тим процес формування цифрової компетентності в контексті інклюзивної професійної

освіти супроводжується низкою проблем і бар’єрів. Серед них варто виокремити нерівний доступ до цифрових ресурсів та технічного обладнання, недостатній рівень цифрової підготовки педагогічних працівників, обмежену кількість адаптованих освітніх матеріалів для осіб з особливими освітніми потребами, а також психологічну неготовність частини педагогів до використання інноваційних технологій у поєднанні з інклюзивними підходами. Додатковими перешкодами є відсутність чітких методичних рекомендацій щодо інтеграції цифрових та інклюзивних практик у професійну освіту та недостатній рівень міждисциплінарної взаємодії між фахівцями з цифрових технологій, педагогіки та спеціальної освіти.

Підвищення ефективності формування цифрової компетентності як чинника інклюзивного освітнього середовища можливе за умови реалізації системного підходу. Він передбачає оновлення змісту освітніх програм з урахуванням цифрових та інклюзивних компонентів, впровадження програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників, спрямованих на оволодіння інклюзивно орієнтованими цифровими технологіями, а також створення цифрового освітнього контенту, адаптованого до різних освітніх потреб.

Особливої уваги потребує інтеграція цифрової та інклюзивної складових як єдиного педагогічного механізму. У цьому контексті цифрові технології мають розглядатися не як допоміжний інструмент, а як органічна частина інклюзивного освітнього середовища, що забезпечує його гнучкість, адаптивність і персоніфікацію. Така інтеграція передбачає проєктування освітнього процесу з урахуванням принципів універсального дизайну навчання, використання цифрових платформ, які підтримують різні формати подання інформації, та створення умов для активної участі кожного здобувача в освітній взаємодії.

Практична реалізація положень щодо ролі цифрової компетентності у забезпеченні інклюзивного освітнього середовища закладів професійної освіти може бути проілюстрована на прикладі діяльності Вищого професійного училища № 7 м. Калуша Івано-Франківської області (ВПУ № 7 м. Калуша), яке є державним закладом професійної освіти, що здійснює підготовку кваліфікованих робітників і фахових молодших бакалаврів за державним замовленням, а також курсову підготовку і перепідготовку незайнятого населення за ліцензованими професіями. Станом на 2025 р. в училищі навчається близько 700 здобувачів освіти, а освітня діяльність здійснюється за такими напрямками, як будівництво, автотранспорт, швейне виробництво, громадське харчування та електротехнічне виробництво. Така багатопрофільність потребує застосування гнучких цифрових рішень, здатних забезпечити доступність

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

освітнього контенту для різних категорій здобувачів, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами, різним рівнем підготовки та індивідуальними освітніми можливостями [2].

Важливим кроком у розвитку інклюзивного цифрового освітнього середовища ВПУ № 7 м. Калуша стало відкриття у січні 2025 р. нової медіатеки як інноваційного простору, що поєднує традиційні бібліотечні ресурси з сучасними цифровими технологіями. Реалізація цього проєкту за підтримки Департаменту освіти і науки Івано-Франківської обласної державної адміністрації та міжнародних донорів у межах Дунайської транснаціональної програми свідчить про системний підхід до модернізації освітньої інфраструктури закладу. Оснащення медіатеки інтерактивною панеллю, персональними комп'ютерами, електронними книгами, багатофункціональним пристроєм, аудіо- та відеообладнанням, а також створення гнучкого модульного простору забезпечує можливість організації індивідуалізованого, диференційованого та доступного навчання. У контексті інклюзії це створює передумови для використання різних форматів подання інформації (текстового, візуального, аудіального), що є принципово важливим для здобувачів з різними освітніми потребами та стилями навчання.

Функціонування медіатеки як відкритого освітнього простору сприяє формуванню цифрової компетентності не лише здобувачів освіти, а й педагогічних працівників. Можливість роботи з мультимедійними ресурсами, доступ до інтернету, використання електронних підручників та інтерактивних навчальних матеріалів розширює дидактичний інструментарій викладача і дозволяє впроваджувати інклюзивно орієнтовані методики навчання. Зокрема, цифрові технології дають змогу адаптувати навчальні матеріали відповідно до індивідуальних можливостей здобувачів, змінювати темп подачі інформації, використовувати візуальні підказки, симулятори та навчальні відео, що підвищує рівень залученості та навчальної мотивації. У цьому контексті цифрова компетентність педагогів постає як ключова умова реалізації принципів інклюзивної освіти на практиці [2].

Результативність формування цифрової компетентності здобувачів освіти ВПУ № 7 м. Калуша підтверджується їх участю у науково-технічних та STEAM-орієнтованих заходах. Зокрема, у межах II етапу обласної виставки-конкурсу "ChildTechExpo", що відбувся у травні 2025 р. на базі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, здобувачі освіти училища продемонстрували високий рівень сформованості цифрових, проєктних та STEM-компетентностей. Отримання II місця за проєкт "Energy House" у номінації "Архітектура та будівництво" та III місця за проєкт "Сила вітру – екологічна енергетика" у номінації "STEAM-проєк-

ти" засвідчує здатність здобувачів застосовувати цифрові технології як інструмент проєктної та дослідницької діяльності. У контексті інклюзивного освітнього середовища такі заходи є важливими, оскільки вони створюють умови для самореалізації кожного учасника, розвитку його сильних сторін та формування позитивного досвіду соціальної взаємодії [2].

Цифрова компетентність у діяльності ВПУ № 7 м. Калуша проявляється і через активну інтеграцію освіти з реальним сектором економіки, що було продемонстровано під час проведення KALUSH EXPO 2025, де на базі закладу функціонувала ЕКСПО ЗОНА за участю близько 20 компаній, які презентували свою продукцію та послуги. Проведення такої бізнес-події створило умови для цифрової комунікації між закладом професійної освіти, бізнесом, інвесторами та органами влади, що сприяє формуванню цифрової та професійної компетентності здобувачів освіти, розвитку їхніх комунікативних та підприємницьких навичок, а також інтеграції освітнього середовища в регіональну інноваційну екосистему. Для інклюзивного освітнього середовища це особливо важливо, оскільки цифрові технології виступають засобом зменшення соціальних бар'єрів та розширення можливостей участі в освітньо-професійному просторі для всіх категорій здобувачів, незалежно від їх індивідуальних обмежень [2].

Окремого значення в контексті досліджуваної проблематики набуває участь ВПУ № 7 м. Калуша у державному проєкті "№100 майстерень", спрямованому на створення сучасних навчально-практичних центрів у закладах професійної освіти. Виділення 3,34 млн грн на оновлення майстерні для підготовки за професією "Електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування" свідчить про стратегічну орієнтацію закладу на поєднання професійної підготовки з цифровими технологіями. Модернізація майстерні передбачає впровадження сучасного електротехнічного обладнання, цифрових симуляторів, програмно-керованих систем і навчальних тренажерів, що істотно підвищує доступність освітнього процесу для здобувачів з різними освітніми потребами та забезпечує можливість безпечного і поступового оволодіння професійними навичками [2].

Таким чином, аналіз діяльності ВПУ № 7 м. Калуша засвідчує, що цифрова компетентність у цьому закладі виконує функцію системоутворювального чинника інклюзивного освітнього середовища. Вона проявляється на рівні освітньої інфраструктури, педагогічних практик, змісту професійної підготовки та форм організації освітньої діяльності. Інтеграція цифрових і інклюзивних підходів у діяльності закладу забезпечує не лише підвищення якості професійної підготовки, а й формування

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

соціально активної, конкурентоспроможної та цифрово грамотної особистості. У цьому контексті цифрова компетентність постає як ключовий педагогічний ресурс, що забезпечує реальну доступність, адаптивність та ефективність інклюзивного освітнього середовища закладів професійної освіти.

Висновки. Проведений теоретичний аналіз засвідчив, що цифрова компетентність у сучасних умовах виступає інтегративною характеристикою особистості педагога й здобувача професійної освіти, яка поєднує знання, уміння, навички, ціннісні орієнтації та мотиваційні установки щодо ефективного, безпечного та відповідального використання цифрових технологій. Обґрунтовано, що цифрова компетентність є важливим соціально-педагогічним чинником забезпечення інклюзивного освітнього середовища, оскільки розширює доступ до освітніх ресурсів, сприяє персоналізації навчання, підтримці різних освітніх потреб та формуванню індивідуальних освітніх траєкторій.

Аналіз практичної діяльності ВПУ № 7 м. Калуша підтверджує дієвість такого підходу, адже створення медіатеки, участь у STEAM-орієнтованих заходах, інтеграція з бізнес-середовищем, модернізація навчально-практичних центрів забезпечує формування цифрової компетентності здобувачів освіти й педагогічних працівників та сприяє розвитку інклюзивного освітнього простору. Цифрова компетентність у цьому закладі проявляється як системоутворювальний чинник, що інтегрує освітню інфраструктуру, педагогічні технології, зміст професійної підготовки та соціальну взаємодію, забезпечуючи підвищення якості освіти й соціальну включеність здобувачів.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в поглибленому дослідженні моделей інтеграції цифрових та інклюзивних компонентів у системі професійної освіти, розробленні критеріїв і показників оцінювання рівня цифрової компетентності учасників освітнього процесу в інклюзивному середовищі, а також створенні методичних рекомендацій щодо використання асистивних і адаптивних цифрових технологій у професійній підготовці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева С. Цифрова компетентність: змістові домінанти та тенденції. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 9 (27). С. 70-78.
2. Вище професійне училище № 7 м. Калуша. URL: <https://vpu7.com.ua/> (дата звернення: 28.01.2026).
3. Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація: монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с.
4. Єсікова І. Цифровізація інклюзивної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика*: матеріали VIII Міжнародної наук.-практ. конф., м. Харків, 20–21

березня 2024 р. / Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2024. С. 470–474.

5. Козуля В. Інклюзивне освітнє середовище: сутність та особливості. *Молодь і ринок*. 2020. № 5(184). С. 131-136.

6. Концепція розвитку цифрових компетентностей: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.01.2026).

7. Малишевська І. Інклюзивне освітнє середовище: генеза поняття. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2016. № 3. С. 19–26.

8. Морзе Н., Базелюк О., Воротнікова І., Дементівська Н., Захар О., Нанаєва Т., Пасічник О., Чернікова Л. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2019. С. 1-53. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/263/pdf> (дата звернення: 28.01.2026).

9. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.01.2026).

10. Овдійчук В. Цифрова компетентність як одна з базових компетентностей майбутніх учителів інформатики. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2025. Том 13. № 3. С. 64–69.

11. Павлиш Т., Басараб В., Терещенко О., Рогів М. Цифровізація освітнього процесу в закладах вищої освіти в умовах воєнного стану. *Освітні обрії*. 2023. № 1(56). С. 106-109.

12. Пищик О. Використання сучасних цифрових технологій для забезпечення інклюзивного навчання у закладах професійної освіти. *Професійна педагогіка*. 2025. № 1(30). С. 178–187.

13. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top> (дата звернення: 28.01.2026).

14. Швардак М., Іванова В. Формування цифрової компетентності майбутніх фахівців в умовах дистанційного навчання. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 7(53). С. 1053-1063.

15. Шевченко І., Федосова І., Федотова О. Моделювання цифрової компетентності здобувачів освіти в умовах змішаного навчання. *Академічні візії*. 2025. Вип. 44. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1991/1870> (дата звернення: 28.01.2026).

REFERENCES

1. Aliksieieva, S. (2023). Tsyfrova kompetentnist: zmistovi dominanty ta tendentsii [Digital competence: content dominants and trends]. *Prospects and innovations in science*. No. 9(27). pp. 70–78. [in Ukrainian].
2. Vyshche profesiine uchylshche № 7 m. Kalusha [Higher vocational school No. 7 in Kalush]. Available at: <https://vpu7.com.ua/> (Accessed 28 Jan. 2026). [in Ukrainian].
3. Davydenko, H. (2023). Tsyfrova inkluziia ta dostupnist: sotsialna didzhytalizatsiia [Digital inclusion and accessibility: social digitization]. Vinnytsia: TVORY. 240 p. [in Ukrainian].
4. Yesikova, I. (2024). Tsyfrovizatsiia inkluzyvnoi osvity [Digitalization of inclusive education]. *Psychological and*

pedagogical problems of higher and secondary education in the context of modern challenges: theory and practice: Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference. Kharkiv, pp. 470–474. [in Ukrainian].

5. Kozulia, V. (2020). Inkluzivne osvitnie seredovyshche: сутність та особливості [Inclusive educational environment: essence and characteristics]. *Youth & market*. No. 5(184). pp. 131–136. [in Ukrainian].

6. Kontseptsiiia rozvytku tsyfrovyykh kompetentnosti: skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 bereznia 2021 r. № 167-r [Concept for the development of digital competencies: approved by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 167-r dated March 3, 2021]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> (Accessed 28 Jan. 2026). [in Ukrainian].

7. Malyshevska, I. (2016). Inkluzivne osvitnie seredovyshche: heneza poniattia [Inclusive educational environment: the genesis of the concept]. *Special child: education and upbringing*. No. 3. pp. 19–26. [in Ukrainian].

8. Morze, N., Bazeliuk, O., Vorotnikova, I., Dementiievska, N., Zakhar, O., Nanaieva, T., Pasichnyk, O. & Chernikova, L. (2019). Opys tsyfrovoy kompetentnosti pedahohichnoho pratsivnyka [Description of the digital competence of teaching staff]. Open educational e-environment of a modern university. pp. 1–53. Available at: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/263/pdf> (Accessed 28 Jan. 2026). [in Ukrainian].

9. Natsionalna stratehiia iz stvorennia bezbariernoho prostoru v Ukraini na period do 2030 roku: skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 kvitnia 2021 r. № 366 [National Strategy for Creating a Barrier-Free Environment in Ukraine for the Period until 2030: approved by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 366 dated April 14, 2021]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (Accessed 28 Jan. 2026). [in Ukrainian].

10. Ovdiiichuk, V. (2025). Tsyfrova kompetentnist yak odna z bazovykh kompetentnosti maibutnikh uchyteliv

informatyky [Digital competence as one of the basic competences of future computer science teachers]. *Education. Innovation. Practice*. Vol. 13. No. 3. pp. 64–69. [in Ukrainian].

11. Pavlysh, T., Basarab, V., Tereshchenko, O., Rohiv, M. (2023). Tsyfrovizatsiia osvitnoho protsesu v zakladakh vyshchoi osvity v umovakh voiennoho stanu [Digitalization of the educational process in higher education institutions under martial law]. *Educational Horizons*. No. 1(56). pp. 106–109. [in Ukrainian].

12. Pyshchuk, O. (2025). Vykorystannia suchasnykh tsyfrovyykh tekhnolohii dlia zabezpechennia inkluzyvnoho navchannia u zakladakh profesiinoi osvity [Using modern digital technologies to ensure inclusive education in vocational education institutions]. *Professional Pedagogy*. No. 1(30). pp. 178–187. [in Ukrainian].

13. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine dated 05.09.2017 No. 2145-VIII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top> (Accessed 28 Jan. 2026). [in Ukrainian].

14. Shvardak, M. & Ivanova, V. (2025). Formuvannia tsyfrovoy kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv v umovakh dystantsiinoho navchannia [Formation of digital competence of future specialists in the conditions of distance learning]. *Prospects and innovations of science*. No. 7(53). pp. 1053–1063. [in Ukrainian].

15. Shevchenko, I., Fedosova, I. & Fedotova, O. (2025). Modeliuvannia tsyfrovoy kompetentnosti zdobuvachiv osvity v umovakh zmishanoho navchannia [Modeling digital competence of students in blended learning environments]. *Academic Visions*. Vol. 44. Available at: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1991/1870> (Accessed 28 Jan. 2026). [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 03.02.2026

Прийнято до друку: 24.02.2026

Опубліковано: 23.03.2026

“Найбільша розкіш на землі – це розкіш людського спілкування. І справжнє навчання відбувається саме у спілкуванні”.

Антуан де Сент-Екзюпері
французький письменник

“Освіта – це не заповнення посудини, а розпалювання вогню. Пільку той, хто сам горить, може запалити інших”.

Сократ
грецький філософ

“Знання, набуті без власних зусиль, швидко забуваються. Лише те, що ми здобуємо через працю, стає частиною нашої сутності”.

Василь Сухомлинський
український педагог

